

MEILE VASTAB METEOROLOOG–KLIMATOLOOG AIN KALLIS

- Ain Kallis on sündinud 27. märtsil 1942 Paides, lõpetanud 1961 Paide Keskkooli ja 1966 Tartu Ülikooli geograafi-meteoroloogi-klimatoloogina. 1967–1970 õppis aspirantuuris, 1974 kaitses geograafiakandidaadi kraadi.
- Aastast 1970 on olnud Eesti TA Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituudis nooremteaduri, teadussekretäri ja teaduri ametikohal. Alates 1993. aastast on töötanud Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudis juhtivteaduri ja vanemteadurina, viimased aastad juhtinud Tartu-Tõravere aktinomeetriajaama (nüüd Tartu meteoroloogiajaama) tegevust.
- On abielus ja kolme poja isa.

Mida teete Teie, kui kutseline meteoroloog hommikuti pärast ärkamist?

Arvatavasti viskab iga meteoroloog sel ajal pilgu esmalt kraadiklaasile, siis pilvedele (kas sajab?), maapinnale (on lund tulnud?) jne. Püüan ilmateatest kuulda Tartu temperatuuri, võrdlen seda õhusoojaga oma elukohas Annelinnas akna taga. Et olen elukutse ohver, märkan näiteks kohe, kui taevas juhtuvad olema klassikalised altocumulused (keskmise kõrgusega üsna õhukesed kaunid rümpilved)! Aju registreerib seda automaatselt ka kinos, olgu pilt nii põnev kui tahes.

Hiljuti tähistas Teie juhitud aktinomeetriajaam oma 50. sünnipäeva. Mille poolest see erineb tavalisest ilmavaatlusjaamast?

Aktinomeetriajaamad on spetsialiseerunud päikesekiirguse mõõtmisele. Kliima muutuste uurimisel on väga oluline koht päikesekiirguse, kui Maa atmosfääris õhu ja ookeanides vee liikumapaneva mootori, seisundi jälgimisel. Tõraveres asuv Tartu meteoroloogiajaam on paarikümne maailma nn. baasjaama hulgas, millede üheks ülesandeks on maapealsete ning kosmosest tehtavate mõõtmiste sidumine. Samuti püüame suvel inimesi teavitada ohtlikest ultraviolettkiirguse doosidest. Muidugi edastame maailma sünoptikuile kaheksa korda päevas andmeid Tartu kandi ilma kohta.

Ülikooli lõpetanud geograafil on palju võimalusi. Miks valisite ilma- ja kliimauurijate okkalise tee – ei ole just kerge olla ükskõik kelle kriitikatules?

Et ma just aktinomeetria peale sattusin, selles on suur süü akadeemik Juhan Rossil, kes käis meie kursuse klimatoloogidele pakkumas õppimist eriprogrammi alusel. Võtsin juba tudengina osa ekspeditsioonidest Eestis ja Tadžikistanis.

Klimatoloogid ei satu õnneks nii sageli kriitikaohvri rolli kui sünoptikud. Nooremteadur Pussaku definitsiooni kohaselt võib "ennustamine" olla täideminekuga või ilma selleta. Viimast

juhust kutsutaksegi seepärast ilmaennustamiseks (P. Vassak. Intelligentsi proov). Kunagi oli see (peaaegu) tõesti nii, nüüd õnneks enam mitte. Saksa mõttetera ütleb: "Kes on kihlanud end kunstiga, peab võtma peale kauba ka ta ämma – kriitika." Sünoptikute töö on sageli võrreldav kunstiga, nii palju on temas loovust, intuitsiooni.

Kliima muutumisest räägitakse üsna palju. Ühed löövad häirekella, teised vaatavad asjale mõõdutundega, kolmandad ei usu üldse mingitesse muutustesse. Milline on Teie hoiak, kui peate selgitusi andma alarmimeelsetele või väga ükskõiksetele?

Kõik maailmas muutub, ka kliima. Muutuste ennustamine käib erinevate stsenaariumide järgi, mille täitumist näitab vaid aeg. Igal juhul peame valmis olema karmimateks aegadeks.

Kui suured on ilmaennustusele tehtavad kulud ja milline on sellest tulenev kasu?

Käesoleva aasta märtsis täitus 50 aastat Maailma Meteoroloogiaorganisatsiooni (WMO) loomisest. Ilmateenistustele kulutatakse igal aastal miljoneid dollareid. Selle eest saadakse vastu infot satelliitidelt, 10 000 maapealsest jaamast, 1000 aeroloogiajaamast, 900 ookeanipoilt, tuhandetelt lennukelt-laevadelt. Nähtavasti tasuvad kulutused end ära: ÜRO peasekretäri hinnangul on WMO kõige efektiivsemalt töötav süsteem ÜROs, kus iga kulutatud dollar toob kümnekordset kasumit.

Mismoodi mõjutab Teie ja Teie perekonna nädalavahetuse (ka puhkuse) ettevõtmisi ilm: ilmselt teate ette, millal puhata?

Koomiksikangelane viiking Hagar Hirmus õpetab oma poega: "Elus pole midagi kindlat peale surma ja maksude, ja et sinu puhkuse ajal alati sajab." Nii hull see just pole. Suur tõenäosus on saada head puhkuseilma sisemaal juuni algul, suvel on kuivem saartel ja läänerannikul. Talvel suusataksin Haanjamaal.

Olete humoorikas-värvikas teaduse populariseerija. Kust see omadus? Olete mõne toimetaja käe läbi seetõttu ka kannatanud?

Meeldiv on muidugi, kui sinult tellitakse lugusid "tavalises stiilis". Eeskujuks on olnud ilmast huvitavalt kirjutavad Heino Tooming ja Milvi Jürissaar. Füüsiliselt kannatada ma toimetajate käe läbi ei ole saanud, küll aga on nad (ajalehtedes) vahel ühe sõna lisamise või kahe ärajätmisega andnud mu maailmavaatest vale pildi.

Rõõmsameelsem elukäsitlus on saatnud mind juba lapsepõlvest, mil isa kasvatas mind "nöögiga". Õpiaeg ülikoolis (tegutsemine ansambelis "Rajacas") ja töö Tõraveres on õnneks möödunud vaimukas seltskonnas. Esimesel tööaastal jättis suure elamuse Madis Kõivu ja Arved Sapari lavastatud ballett "Superpriima" (filmi "Supernoova" ainetel), hiljem osalesin ka ise telelavastuse ("Ühe kaitsmise lugu") ning videofilmide tegemisel observatooriumi jõulupidudel.

Fantaseerime pisut. Kui Teil oleks võimalik vestelda ükskõik kellega ükskõik millisest ajast, kelle valiksite endale vestluskaaslaseks?

Eri aegadest vestluskaaslasti leida oleks ahvatlev mitmel alal, kuid mõnega suhtlemist takistaks aukartus, mõnega keelebarjäär. Abraham Lincolniga teeks küll koos pildi: temaga pidavat ma näolt väga sarnanema, nii väitsid kümned inimesed USAs töötamise ajal.

Milline teadusavastus läbi aegade on Teie meelest kõige tähtsam? Kõige ohtlikum?

See on väga hea küsimus, nagu ütlevad poliitikud, kui nad vastata ei oska, aga vastama peab. Kasulikemad olid vahest elektriga seotud avastused, ohtlikumad aga tuumaenergiast tulenev.

Kui Teil tuleks endale valida vapideviis, siis milline see oleks?.

Cheer up – the worse is yet to come. Selle vaste on Murphy filosoofia. "Naeratage – homme on veel hullem!